

епохи, проте вперше саме поняття «колабораціонізм» було використано для позначення співпраці з окупаційною владою у Першу та Другу світові війни.

На форму та ступінь співпраці із окупаційною владою в період Другої світової війни впливало ряд факторів, зокрема ресурси окупаційної влади та ресурси окупованих територій. Форми колабораціонізму є: політичний, військовий, економічний та соціальний колабораціонізм. До обставин та факторів, які можуть вплинути на те, чому окремі громадяни співпрацюють з ворогом відносяться: забезпечення безпеки і виживання; соціальний тиск та вплив оточення; підтримка ідеологічних поглядів та концепцій окупаційного режиму; задоволення матеріальних та особистих інтересів; розчарування або неповага до діючої влади в країні; здійснення фізичного чи психологічного тиску на особу та членів її сім'ї.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
2. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-44>

КОРУПЦІОГЕННІ ФАКТОРИ У ТЕКСТАХ СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТІВ: ЇХ АНАЛІЗ І ВИДИ

Ялова Оксана Володимирівна
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правничої лінгвістики,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

У реалізації політики Української держави чільне місце належить органам виконавчої влади в центрі й на місцях, органам місцевого самоврядування, які знаходяться найближче до громадян і місцевих громад. Діяльність цих органів нерозривно пов'язана з аналізом і узагальненням практики як власної роботи, так і роботи підприємств, установ та організацій, стану соціального і культурного життя країни, областей, районів, міст, селищ і сіл. Управлінські дії фіксують

у відповідних документах, які оформлюють за встановленими правилами на паперових або магнітних носіях. Підготовка, реєстрація, облік усіх службових документів органів державної влади і місцевого самоврядування, передусім тих, на які покладено обов'язки з організації роботи щодо запобігання проявам корупції, повинні здійснюватися за єдиною формою з дотриманням установлених правил, норм, вимог, стилю, традицій.

Документ – це засіб фіксації певним способом на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності і розумової діяльності людини. Це результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі, за певним стандартом і формою. Документи – джерела й носії інформації, зберігають досвід, а тому мають вагомe значення для історії. Документи мають і правове значення, бо є засобом посвідчення і доказу певних фактів.

Службовий документ – це юридичний документ, який складається або отримується у процесі діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень та оформляється згідно зі встановленими вимогами і характеризується такими основними ознаками як юридична сила, інформативність, функціональна визначеність та засвідчення відомостей у формі, передбаченій чинними нормативними актами.

Досить важливим у полі правозастосування є зміст поняття «офіційний документ» – за визначенням юридичної енциклопедії – це інформація, відомості чи дані, зафіксовані на папері, фотоплівці, магнітному диску та інших матеріальних носіях, що мають законодавчий, нормативний, директивний або інформаційний характер, приймається і поширюється (публікується, видається, надсилається) в установленому порядку компетентними органами або відповідною посадовою (службовою) особою [6].

Дослідженню поняття «офіційний документ» в сучасній науковій доктрині приділяють велику увагу, проте погляди науковців, законотворців та практиків з цього приводу різняться.

Так, М. Коржанський вважає, що офіційними є лише письмові акти, що видаються державними, громадськими чи приватними підприємствами, установами або організаціями, які призначені для посвідчення фактів чи подій, що мають юридичне значення [5].

У Рекомендації Res (2002) 2 «Про доступ до офіційних документів» офіційний документ означено як будь-яку інформацію, що зафіксована в будь-якому вигляді, розроблена або отримана органами державної влади і пов'язана з державною або адміністративною функцією. Виняток становлять документи, які перебувають на стадії підготовки, тобто не були оприлюднені державними органами [1].

Укладаючи тексти документів, з метою унеможливлення корупційної мотивації у їх змісті, необхідно дотримуватися загальних вимог юридичної

техніки, які мають певну специфіку використання в документах положень, що можуть сприяти або полегшувати вчинення корупційних правопорушень.

Передусім необхідно врахувати положення наказу Міністерства юстиції України від 18 березня 2015 № 383/518, який затверджує Порядок проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно – правових актів на наявність корупціогенних норм, які мають практичне значення не лише для цих актів, а й є орієнтиром і зразком для підготовки документів у центральних та місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування [7].

Завдання антикорупційної експертизи є проведення комплексного дослідження нормативно – правових актів з метою виявлення корупціогенних факторів; підготовка обґрунтованих висновків щодо наявності або відсутності у нормативно – правових актах та проєктах нормативно-правових актів корупціогенних норм, надання пропозицій та рекомендацій щодо їх усунення.

Антикорупційна експертиза проводиться за методологією проведення антикорупційної експертизи, визначеною законодавством.

Експертиза на наявність корупціогенних норм – діяльність із виявлення в проєктах нормативно-правових актів, документах положень, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень (корупціогенні фактори), та розробки рекомендацій з їх усунення.

Корупціогенний фактор (в широкому розумінні) – здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самостійно чи у взаємодії з іншими нормами створювати ризик вчинення корупційних правопорушень [7].

Тобто укладачу документів потрібно знати техніку – юридичні недоліки документа, що можуть виступати як корупціогенні фактори. До таких недоліків належать:

- юридичні колізії нормативних приписів, що містяться в одному нормативно – правовому акті або в різних нормативно – правових актах, у тому числі невідповідність змісту нормативних приписів нормативно – правового акта, положенням нормативно – правового акта, який має вищу юридичну силу;
- розробка акта, видання (прийняття) акта органом (особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) з перевищенням своєї компетенції;
- порушення встановленої форми нормативно – правового акта;
- порушення вимог нормопроектувальної техніки;
- технічні помилки в тексті, тощо.

Зокрема йдеться про некоректне вживання оціночних понять, наприклад:

– за наявності поважних причин орган вправі надати...», «у виключних випадках особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, може дозволити...», «рішення може бути прийнято, якщо це не суперечить суспільним інтересам...» тощо. Подібні недоліки можна усунути шляхом уточнення невизначених формулювань, зменшенням кількості «невизначених правових понять» або оціночних понять.

Оцінюючи можливу корупційність адміністративної процедури, особа, яка проводить експертизу, керується критеріями, що містяться в пункті 4.9.цих Методичних рекомендацій [1].

Корупціогенним фактором можуть вважатися і нечіткість формулювань (наприклад, нечітке визначення адміністративної процедури), необґрунтованістю окремих положень (наприклад, необґрунтованість регулювання конкурсних(тендерних) процедур), повторення і логічні розбіжності тощо.

Під час проведення експертизи здійснюються виявлення та оцінка таких корупціогенних факторів: 1) нечітке визначення функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг; 3) відсутність або нечіткість адміністративних процедур; 4) відсутність чи недоліки конкурсних процедур.

Варто звертати увагу також і на такі недоліки в документах як 1) наявність або відсутність вказівок на суб'єкт (орган, особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), що приймає управлінське рішення, видає правозастосовний акт, здійснює юридично значущі дії; 2) види управлінських рішень, що приймаються, їх кількість, можливість вибору із одного із передбачених в документі рішень (відсутність розмежування проміжних і кінцевих рішень, якщо передбачається прийняття і тих і інших; невизначеність процесуальної форми прийняття управлінського рішення); 3) юридичне визначення підстав для прийняття управлінських рішень (невизначеність або недостатня визначеність підстав для прийняття управлінських рішень; можливість органу (особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) прийняти декілька видів рішень при нормативному закріпленні порядку або підстав прийняття тільки одного із них; відсутність обов'язку мотивувати управлінське рішення, що приймається); 4) строки реалізації владних повноважень, прийняття управлінських рішень, здійснення юридично значущих дій (відсутність формально визначених строків; можливість органу (особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування)

продовжити або скоротити встановлений строк без формально визначених підстав; право органу (особи...) поновити пропущений фізичною або юридичною особою строк на свій розсуд); 5) порядок відносин органу (особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) з фізичними та юридичними особами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування (відсутність в нормативно – правовому акті, проєкті нормативно- правового акта вказівок на юридичні факти (фактичний склад), що тягнуть за собою виникнення, зміну чи припинення правовідносин; можливість органу (особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) на свій розсуд ініціювати виникнення правовідносин, їх зміну або припинення, не вказуючи на юридично значущі обставини, що сприяли прийняттю такого роду рішення; право органу (особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) витребувати від фізичних та юридичних осіб додаткові відомості, документи, інформацію, здійсненні інших юридично значущих дій, не вказуючи вичерпних підстав для подібного роду рішень; 6) інші нормативно – правові приписи, що надають органу (особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) право приймати рішення на підставі власного розсуду [8, с. 266].

Таким чином, службовий документ, укладений з дотриманням усіх юридико – лінгвістичних вимог, буде зрозумілим для виконавців та осіб, для яких він підготовлений, сприятиме до прийняття правильного управлінського рішення, а отже сприятиме ефективній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Література:

1. Рекомендації Ради Європи NR (2002)2 «Про доступ до офіційних документів» від 21 лютого 2002 року.

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 170-VII зі змін. і доповн. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49.

3. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14.10.2014 №1699-V.

4. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 №1698-VII.

5. Коржанський М. Й. Популярний коментар кримінального кодексу України [Текст] / М. Й. Коржанський, К. : Наукова думка, 1997, 695 с.

6. Юридична енциклопедія : в 6 томах. Шемшученко Ю. С. К. : Видавництво: Українська енциклопедія, 1998.

7. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи: наказ Міністерства юстиції України від 18.03.2015 № 383/5.

8. Законодавча техніка: практ. посіб. нормопроектувальника / Анатолій Ткачук. К., 2015. 266 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-45>

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Янюк Наталія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцентка кафедри адміністративного та фінансового права,

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Враховуючи той факт, що корупція пов'язана з неналежним використанням влади, значна увага фокусується на публічній службі, яка є вразливою сферою для корупції. Публічні службовці доволі часто контактують з громадянами, зокрема щодо оформлення ліцензійно-дозвільних документів, здійснення контрольно-наглядової діяльності, через що можуть виникати спокуси поставити приватний інтерес над інтересами держави чи місцевого самоврядування. Безперечно, діджиталізація публічного адміністрування і запровадження системи електронних адміністративних послуг є одним із способів на шляху запобігання корупції, але все ж залишаються корупційні ризики на публічній службі. Значної уваги потребує урегулювання процедури формування публічної служби і питання оплата праці публічних службовців, щоб запобігти спокусі отримання неправомірної вимоги

У Преамбулі Конвенції ООН проти корупції підкреслено серйозність проблем, породжених корупцією, і загрози, яку вона несе для стабільності й безпеки суспільства загалом, оскільки завдає шкоди не лише всім демократичним інститутам, але й порушує засадничий принцип – верховенство права. Про це зазначено і в статті 14 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зокрема наголошено на важливості подальшого утвердження верховенства права, у тому числі й шляхом боротьби з корупцією. Це свідчить, що для забезпечення верховенства права потрібно встановити заходи протидії корупції, інакше всі зусилля зведуться нанівець. Сьогодні